

КАЛЕЙДОСКОП

- У 2005 р. Державна служба експортного контролю України приділяла головну увагу спрощенню процедур видачі дозвільних документів спецекспортерам **2**
- У 2005 р. Держекспортконтроль України видав близько 3 тис. дозволів на здійснення міжнародних контрактів в галузі ВТС **2**
- Державна служба експортного контролю України оприлюднила інформацію про результати громадської експертизи своєї роботи **3**
- Постанова уряду №1209 спрощує діяльність українських спецекспортерів . **4**

ОПИТУВАННЯ

- Сергій Згурець
Експорт зброї і експортний контроль **5**
Погляди під різними кутами

КОНЦЕПТУАЛЬНО

- Володимир Белашов
Державна система експортного контролю України: **12**
чи треба її реформувати і як це робити

АКТУАЛЬНО

- Михайло Самусь
Експортний контроль в Україні: через терни до зірок **16**
Можливі напрямки удосконалення системи експортного контролю в Україні через призму існуючих проблем та недоліків

ПРАКТИКА

- Грехем Гловер
Кодекс поведінки ЄС з питань експорту зброї **21**
Практика застосування. Досвід для України

ТЕМА

- Данкан Хіскок
Роль громадянського суспільства і прозорості в експортному контролі **23**
Українські перспективи з погляду на європейський досвід

ОФІЦІЙНО

- **Крок до транспарентності** **26**

ЗВОРОТНІЙ ЗВ'ЯЗОК

- **Запитуйте – відповідаємо** **28**

Вісник Експортного Контролю України

Журнал Науково-Технічного центру експорту та імпорту спеціальних технологій, техніки та матеріалів та Центру Досліджень Армії, Конверсії та Роззброєння

Керівник проекту – **Олександр Сівер**, співкерівники проекту – **Валентин Бадрак, Сергій Згурець**,
Головний редактор – **Михайло Самусь**,
Дизайн-проект – **Марк Канарский, Defense Express Design**

Журнал розповсюджується безкоштовно серед організацій та установ, що професійно займаються проблематикою експортного контролю. При використанні матеріалів посилання на «Вісник Експортного Контролю» обов'язкове. За дозволом на цитування та передрук матеріалів звертатися до редакції. Погляди та думки авторів можуть не співпадати з точкою зору редакції або спонсора. Видання здійснюється за фінансовою підтримкою Державного департаменту США за Програмою допомоги в галузі експортного контролю та прикордонної безпеки (EXBS) та відділу з питань політики експортного контролю та співробітництва при Національній адміністрації ядерної безпеки Міністерства енергетики США. Виходить 4 рази на рік. Видається українською та англійською мовами.

Наклад 400 примірників.

Адреса редакції: 04080, м. Київ, вул. Фрунзе 19-21, Тел.(38 044) 462-55-55, Факс (38 044) 463-71-47

e-mail: vestnik@ntc.kiev.ua web -сторінка: www.ntc.kiev.ua, www.defense-ua.com

У 2005 Р. ДЕРЖАВНА СЛУЖБА ЕКСПОРТНОГО КОНТРОЛЮ УКРАЇНИ ПРИДІЛЯЛА ГОЛОВНУ УВАГУ СПРОЩЕННЮ ПРОЦЕДУР ВИДАЧІ ДОЗВІЛЬНИХ ДОКУМЕНТІВ СПЕЦЕКСПОРТЕРАМ

Головним завданням діяльності Державної служби експортного контролю України в 2005 р. було спрощення процедур видачі дозвільних документів спецекспортерам без зниження якості експортного контролю. Про це заявив інформаційному агентству Defense Express представник Держслужби експортного контролю під час засідання Колегії з питань координації заходів щодо забезпечення проведення консультацій із громадськістю про формування і реалізацію державної політики в сфері експортного контролю, яка відбулась у грудні 2005 року. При цьому він указав, що зараз Держекспортконтролем практично реалізується програма «На зустріч людям», яка передбачає створення режиму максимального сприяння для спецекспортерів. «На сьогоднішній день, кожний контракт на постачання товарів військового призначення і подвійного використання настільки важко дається спецекспортерам, що Держекспортконтролю необхідно гранично ефективно працювати і максимально скорочувати терміни розгляду заяв» – сказав представник Держекспортконтролю. Він звернувся до спецекспортерам із проханням максимально уважно відноситись до процесу одержання дозволів на здійснення контрактів. Наприклад, він порадив дотримувати вимог нормативно-правових документів при оформленні заяв, а також звертатися для одержання дозволу на контракт паралельно й у Держекспортконтроль, і в спецслужби, що істотно скоротить терміни оформлення документів.

Також, представник Держекспортконтролю повідомив, що зараз йде робота з удосконалення процедури контролю над переговорним процесом у ході експортних угод, що істотно спростить роботу спецекспортерів. Крім того, було вказано на поступове зростання ролі системи внутрішньофірмового експортного контролю (ВФЕК) на підприємствах-спецекспортерах. Зокрема, як повідомив представник Держслужби, на сьогоднішній день, в Україні діє 68 суб'єктів ВФЭК, що створює умови для ефективного попереднього контролю над підготовкою експортних угод у сфері ВТС. ■

(За матеріалами «Defense Express»)

У 2005 Р. ДЕРЖЕКСПОРТ-КОНТРОЛЬ УКРАЇНИ ВИДАВ БЛИЗЬКО 3 ТИС. ДОЗВОЛІВ НА ЗДІЙСНЕННЯ МІЖНАРОДНИХ КОНТРАКТІВ В ГАЛУЗІ ВТС

У 2005 р. Державна служба експортного контролю України видала близько 3 тис. дозволів на здійснення міжнародних передач товарів військового призначення і подвійного використання. Про це заявив інформаційному агентству Defense Express представник Держслужби експортного контролю під час засідання Колегії з питань координації заходів щодо забезпечення проведення консультацій із громадськістю про формування і реалізацію державної політики в сфері експортного контролю. При цьому, українські спецекспортери подали на розгляд більше 4 тис. заяв на здійснення міжнародних передач у чуттєвій сфері. За словами представника Держслужби, головною причиною відмов спецекспортерам була несвоєчасна подача документів на розгляд відповідних комісій. Крім того,

значна частина документів (близько 23%) була не прийнята до розгляду в зв'язку з невідповідністю вимогам нормативно-правових документів. Як вважає чиновник Держекспортконтролю, часто самі спецекартери винуваті в тому, що не отримують дозвіл на реалізацію контрактів. Нерідко Держслужба посилає сотні запитів на уточнення однієї заяви щодо здійснення міжнародної передачі товарів військового призначення і подвійного використання. Зокрема, розглядаючи усього лише 7 заявок на експортні операції одного з найбільших підприємств ОПК України, Держслужбі довелося відправити більше 300 запитів на уточнення різних неточностей у документах. Це значно ускладнює роботу Держекспортконтролю і, одночасно, перешкоджає ефективній діяльності спецекартера, вважає представник Держслужби експортного контролю. ■

(За матеріалами «Defense Express»)

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА ЕКСПОРТНОГО КОНТРОЛЮ УКРАЇНИ ОПРИЛЮДНИЛА ІНФОРМАЦІЮ ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ГРОМАДСЬКОЇ ЕКСПЕРТИЗИ СВОЄЇ РОБОТИ

Державна служба експортного контролю України висловлює свою вдячність всім, хто взяв участь в опитуванні стосовно оцінки ефективності деяких аспектів діяльності Держекспортконтролю України. Зазначене опитування було проведено на виконання Указу Президента України від 15.09.05 № 1276/2005 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики».

В анкетуванні було запропоновано оцінити деякі напрями діяльності Дер-

жеспортконтролю України, визначивши рівень як «добрий», «задовільний» та «незадовільний».

Група запитань стосувалася наведених нижче тем:

1. Участь Держекспортконтролю України у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики у сфері державного експортного контролю щодо забезпечення захисту інтересів національної безпеки, виконання міжнародних зобов'язань України, пов'язаних з нерозповсюдженням зброї масового знищення, засобів її доставки та обмеженням передач звичайних видів озброєння, зміцнення міжнародного авторитету України.

У відсотковому співвідношенні оцінено таким чином: «добре» – приблизно 75% респондентів; «задовільно» – приблизно 25%.

2. Реалізація Держекспортконтролем України заходів, спрямованих на встановлення та забезпечення державного контролю за здійсненням міжнародних передач товарів військового призначення та подвійного використання (далі – товари, що підлягають державному експортному контролю), контролю за використанням цих товарів у заявлених цілях, у тому числі щодо недопущення використання товарів, що підлягають державному експортному контролю, у терористичних та інших протиправних цілях.

У відсотковому співвідношенні оцінено таким чином: «добре»: – приблизно 83% респондентів; «задовільно» – приблизно 17%..

3. Прозорість, відкритість та підзвітність – повнота інформації про діяльність Держекспортконтролю України, представленої на сайті Держекспортконтролю України в мережі Інтернет та інших засобах масової інформації.

У приблизному відсотковому співвідношенні оцінено таким чином: «добре» – приблизно 71 % респондентів; «задовільно» – приблизно 29 %.

4. Готовність Держекспортконтролю України до взаємодії з громадськістю та підприємствами (обсяги та змістовне навантаження семінарів та конференцій, індивідуальна роз'яснювальна робота з підприємствами, робота зі зверненнями громадян тощо).

У приблизному відсотковому співвідношенні оцінено таким чином: «добре» – приблизно 69% респондентів; «задовільно» – приблизно 31%.

5. Участь Держекспортконтролю України у розробленні проектів законодавчих та інших нормативно-правових актів, пов'язаних з регулюванням діяльності у сфері державного експортного контролю (рівень документів з точки зору захисту національних інтересів та дотримання міжнародних зобов'язань).

У приблизному відсотковому співвідношенні оцінено таким чином: «добре» – 76% респондентів; «задовільно» – 24%.

Анкетування було закінчено 9 листопада 2005 року і на цей час Держекспортконтролем України з урахуванням наданих пропозицій та коментарів готуються відповідні заходи, вжиття яких надасть в подальшому змогу підвищити ефективність поточної діяльності. ■

*(За матеріалами
Державної служби експортного
контролю України)*

ПОСТАНОВА УРЯДУ №1209 СПРОЦУЄ ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ СПЕЦЕКСПОРТЕРІВ

Постанова Кабінету Міністрів України №1209 від 15 грудня 2005 р. спрямовано на спрощення діяльності українських спецекспортерів. Про це інформаційному агентству Defense Express заявив представник Держав-

ної служби експортного контролю України, коментуючи зміни, що вносяться в систему експортного контролю України після прийняття урядом України Постанови № 1209.

Зокрема, представник Держекспортконтролю України повідомив, що ця постанова стосується вузького сегмента сфери експортного контролю України, тому що його дія стосується лише тих міжнародних контрактів про постачання товарів військового призначення і подвійного використання, які вимагають міжвідомчого узгодження. А це, за словами представника Держекспортконтролю, лише близько 5% усіх контрактів у цій сфері.

Також було заявлено, що постанова спрямована на жорсткість діяльності державних органів, що беруть участь в ухваленні рішення про видачу дозволу на реалізацію контракту на міжнародну передачу товарів військового призначення і подвійного використання. Головним є те, що встановлено твердий термін розгляду заяв спецекспортерів з урахуванням міжвідомчого узгодження – до 90 днів.

За словами представника Державної служби експортного контролю, істотно полегшить діяльність спецекспортерів положення про чітке обмеження терміну (до 15 днів) на видачу висновку про можливість проведення переговорів спецекспортерів про укладення контрактів. Це дозволить у значній мірі уникнути ситуацій, коли важливі контракти зривалися через затягування процесу узгодження можливості проведення переговорів із закордонними партнерами.

В цілому, Постанова Кабінету Міністрів України №1209 дозволить більш ефективно планувати й організувати свою роботу спецекспортерів, заявив представник Держекспортконтролю України. ■

(За матеріалами «Defense Express»)

Експорт зброї і експортний контроль

Погляди під різними кутами

Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння ініціював проведення соціологічного опитування на тему «Експорт зброї Україною та ефективність системи експортного контролю України – очима урядовців, політиків, експертів, журналістів». Саме опитування проводилося Фондом «Демократичні ініціативи» з залученням їхньої мережі опитувачів.

До опитування були залучені посадові особи виконавчої та законодавчої гілки влади, представники урядових і неурядових дослідницьких та наукових установ, а також журналісти, які висвітлюють дану тематику у провідних засобах масової інформації України, а відтак, мають суттєвий вплив на формування громадської думки при оцінці тих чи інших фактів та подій в сегменті експортного контролю та збройового бізнесу.

Загалом було опитано 98 осіб, з яких – 51 експерт (до яких також були віднесені і представники урядових структур та організацій), 32 журналісти, та 16 на-

родних депутатів. Показово, що найбільша кількість відмов від участі у опитуванні була саме серед народних депутатів та урядовців, які займають ті чи інші посади і мають певний вплив на ухвалення рішень в ланках, що стосуються або експортну зброї, або контролю за цим процесом. Опитуванні відповідали на шість питань, в кожному з яких був один або декілька варіантів відповідей. Варіанти відповідей у відсотках підраховуються від усієї кількості опитаних експертів, журналістів, політиків. Експерти, політики і журналісти також мали можливість дати загальні коментарі до тих чи інших питань опитування.

1. На вашу думку, чи дотримується Україна міжнародних зобов'язань в галузі контролю за експортом зброї?

№	усі відповіді, які вважаєте прийнятними	журналісти	експерти	політики
1	Дотримується, відповідно до вимог національного законодавства щодо контролю за експортом озброєнь	57%	90%	90%
2	Дотримується, згідно з Кодексом поведінки країн Європейського союзу щодо експорту озброєнь	21%	22%	17%
3	Не дотримується, підтвердженням є регулярні згадування у мас-медіа про Україну як про державу, представники якої реалізують сумнівні оборудки у справі поставок озброєнь	7%	3%	
4	В цілому дотримується, проте є загроза що окремі суперечливі рішення на поставки озброєнь можуть бути підтримані і реалізовані з огляду на суб'єктивну позицію вищих посадовців та чиновників	50%	22%	
5	Інша відповідь	7%	6%	3%

3 коментарів:

- «В оцінці цієї проблеми слід врахувати, що діюче національне законодавство практично унеможлиблює виконання його власних вимог при здійсненні делікатних операцій налагодження військово-технічного співробітництва. Наприклад, у більшості випадків не вдається забезпечити необхідний рівень «корупційної підтримки» контракту – що є звичайною, загальносвітовою практикою – на території держави-отримувача, не порушивши при цьому цілого ряду нормативних актів України»;
- «Україні вигідно дотримуватися міжнародних зобов'язань у сфері експортного контролю, бо за цим стоїть велика політика. Завжди будуть політичні сили (зовнішні та внутрішні), яким вигідно втягувати Україну в скандали зі зброєю для вирішення своїх цілей. Як приклад – минулорічна крадіжка в Криму декількох переносних ПЗРК і галас, зчинений в першу чергу у Росії...»;
- «Українські виробники є конкурентами європейських та російських експортерів озброєнь. Тому повідомлення ЗМІ про порушення Україною діючих ембарго або про «сумнівні оборудки» можна віднести до засобів впливу на українських постачальників або ж як результат внутрішнього перерозподілу сфер впливу»;
- «Враховуючи існуючу структуру національної системи експорту озброєнь та військової техніки, систему контролю, а також прийнятий порядок ухвалення рішень щодо поставки озброєнь, майже неможливо є поставку озброєнь Україною в обхід міжнародних санкцій, які діють проти тієї чи іншої країни».

2. Звідки Ви зараз отримуєте інформацію про експорт зброї Україною?

№	усі відповіді, які вважаєте прийнятними	журналісти	експерти	політики
1	з українських засобів масової інформації	100%	58%	62%
2	з закордонних засобів масової інформації	78%	45%	46%
3	на підставі інформації, звітів аналізів вітчизняних та міжнародних структур та аналітичних організацій (ООН, SIPRI, Дослідницька служба конгресу США, звітів міністерств тощо)	64%	81%	78%
4	Інша відповідь	14%	16%	10%

3 коментарів:

- «Справа не в тому, що недостатньо джерел, які насправді є завжди, а у виявленні самих джерел та в тому, щоб відрізнити достовірну інформацію від брехні. Навіть використання масивних баз даних не є захистом від грубих помилок».

2. 3. Наскільки ефективно, на Вашу думку, в Україні функціонує система експортного контролю щодо запобігання нелегальним поставкам зброї та стимулювання продажу озброєнь та товарів подвійного призначення?

№	усі відповіді, які вважаєте прийнятними	журналісти	експерти	політики
1	дуже ефективно	7%	10%	10%
2	достатньо ефективно	42%	77%	90%
3	недостатньо ефективно	36%	10%	
4	зовсім неефективно	7%		
5	інша відповідь	8%	3%	

3 коментарів:

- «Підставою для оцінки ефективності системи експортного контролю є відсутність доведених обвинувачень порушення державою України міжнародних вимог до експорту зброї»;
- «Як і будь-яка українська система, вона діє достатньо ефективно до тих пір, доки конкретний зловмис-

ник не дасть хабара конкретному чиновнику. Як у випадку зі скандального базування з України були вивезені в Росію, а насправді – в Китай та Іран»;

- «Експортна діяльність чиновників від ОПК знаходиться під контролем ЗМІ, які не бажають одержувати й оприлюднювати подібну інформацію».

4. В якому напрямку в Україні слід реформувати систему експортного контролю?

№	усі відповіді, які вважаєте прийнятними	журналісти	експерти	політики
1	у напрямку ужорсточення контролюючих процедур для запобігання нелегальним поставкам зброї	57%	39%	72%
2	у напрямку лібералізації контролюючих процедур з боку структур експортного контролю в Україні, навіть за умов ймовірної невідповідності окремих поставок озброєнь вимогам Кодексу поведінки країн Європейського союзу щодо експорту озброєнь	15%	34%	26%
3	інша відповідь	28%	27%	2%

3 коментарів:

- «На теперішній час проблеми ефективності «збройового» експортного контролю знаходяться не в організаційній, а в кадровій та політичній царині. «Неповна відповідність» сучасної системи потребам виникає головним чином через те, що на «пересічний» орган державного управління намагаються перекласти питання «політичної компетенції» вищих органів влади (Президента, Уряду, парламенту). Такі завищені вимоги не можна виконати взагалі. І чергові структурні «перетрушення» тут нічого не дадуть»;
- «Діюча система експортного контролю досить громіздка, малопрозора і спрямована більше на заборону, чи

на видання дозволів. При цьому заборона у більшості випадків нічим не аргументується. Затягуються терміни видання дозволів, в результаті чого замовники відмовляються від укладання договорів і після чого укладають договори з конкурентами України»;

- «У напрямку лібералізації контролюючих процедур, особливо щодо проведення переговорів на реалізацію продукції подвійного призначення. Особливо це стосується радіолокаційної техніки»;
- «Виробник повинен мати можливість прямого і ефективного виходу на структури експортного контролю без, так званих, державних посередників»;
- «Не треба реформ. Давайте збережемо діючу систему».

5. Які заходи, на Вашу думку, можуть покращити ефективність системи експортного контролю в Україні?

№	усі відповіді, які вважаєте прийнятними	журналісти	експерти	політики
1	запровадження процедури контролю за експортом озброєнь згідно з Кодексом поведінки країн Європейського союзу щодо експорту озброєнь	57%	39%	43%
2	регулярні виступи Президента/Прем'єр-міністра зі звітом у Верховній Раді щодо стану справ у експортній політиці країни та експортному контролі, ситуації в оборонно-промисловому комплексі	14%	35%	53%
3	підготовка та оприлюднення профільними міністерствами щорічного звіту щодо обсягів торгівлі зброєю з переліком країн, куди ця зброя постачалася	71%	22%	46%
4	регулярні звіти гендиректора «Укрспецекспор-та» – державного посередника у справі торгівлі озброєннями та технологіями – та голови держслужби експортного контролю перед профільними комітетами Верховної Ради	43%	48%	32%
5	створення постійно діючої неурядової структури, яка засновується національними громадськими організаціями для висвітлення та оцінки ситуації у експортному контролі щодо експорту озброєнь та чутливих технологій	50%	13%	10%
6	представлення урядом та службою експортного контролю інформації про експорт озброєнь на відповідні запити профільних парламентських комітетів чи громадських організацій	57%	35%	34%
7	Інша відповідь	21%	22%	-

3 коментарів:

- «Всі перераховані заходи (окрім згаданого в п.1) залежно від різних суб'єктивних і навіть випадкових чинників можуть як покращити, так і погіршити стан експортного контролю. Проте п.1 є для нас неприйнятним з економічних міркувань. Україна не настільки багата, щоб дозволити собі додаткову «морально-політичну» цензуру у торгівлі озброєннями»;
- «Україна не має членства в ЄС, тож приєднання нашої держави до Кодексу поведінки країн Європейського союзу щодо експорту озброєнь є не тільки передчасним, але й абсурдним. Проголошуючи необхідність приєднання до цього Кодексу, Україна сама себе обмежує у подальших діях на ринку, не здобуваючи відповідних компенсацій. Наприклад, у вигляді участі у європейських програмах створення озброєнь та військової техніки»;
- «Україна у справі експорту озброєнь вже сьогодні діє так, як того вимагає Кодекс поведінки ЄС»;
- «Кожен з цих заходів є прийнятним. Але до цього переліку можна додати ще 100 пунктів і все залишиться як було. Бо справа не в заходах – для унеможливлення порушень достатньо тих, що є. Справа в розмірі хабара, який чи штовхне відповідального чиновника на сумнівну обладку, чи стримає від неї»;
- «Наведені пропозиції стосуються насамперед висвітлення функціонування системи військово-технічного співробітництва і не впливають на заходи щодо вдосконалення системи експортного контролю – такі як пере-

гляд термінів надання дозволів (збільшення або скорочення термінів), звітності підприємства та іншим механізмам функціонування системи експортного контролю»;

- «Виконання положень національного законодавства у цій сфері у повному обсязі, покращення міжвідомчої взаємодії причетних органів державної влади».

6. Чи схвалюєте Ви продаж зброї Україною будь-яким з нижче перерахованих структур та країн?

Журналісти:

№	Одна відповідь на кожний рядок	Так	Ні	Не знаю
1	Миротворчим силам (НАТО, Косово тощо)	85%	15%	
2	Країнам з авторитарними та тоталітарними політичними режимами	36%	64%	
3	Країнам в стані війни	21%	72%	7%
4	Країнам в стані громадянської війни	14%	86%	
5	Західноєвропейським країнам	93%	3%	4%
6	Країнам, що підозрюються в підтримці тероризму	2%	89%	9%
7	Антитерористичним військовим альянсам	86%	14%	
8	Найбіднішим країнам світу	65%	21%	14%

Експерти:

№	Одна відповідь на кожний рядок	Так	Ні	Не знаю	Важко сказати
1	Миротворчим силам (НАТО, Косово тощо)	91%	3%		6%
2	Країнам з авторитарними та тоталітарними політичними режимами	24%	59%		17%
3	Країнам в стані війни	12%	62%	3%	23%
4	Країнам в стані громадянської війни		88%	4%	8%
5	Західноєвропейським країнам	93%			7%
6	Країнам, що підозрюються в підтримці тероризму		96%		4%
7	Антитерористичним військовим альянсам	88%	3%	3%	6%
8	Найбіднішим країнам світу	68%	16%		16%

Політики:

№	Одна відповідь на кожний рядок	Так	Ні	Не знаю	Важко сказати
1	Миротворчим силам (НАТО, Косово тощо)	84%	16%		
2	Країнам з авторитарними та тоталітарними політичними режимами	19%	78%		3%
3	Країнам в стані війни	11%	89%		
4	Країнам в стані громадянської війни		97%		3%
5	Західноєвропейським країнам	89%	4%		7%
6	Країнам, що підозрюються в підтримці тероризму	4%	91%		5%
7	Антитерористичним військовим альянсам	74%	26%		
8	Найбіднішим країнам світу	63%	37%		

* деякі з опитаних могли не відповісти на деякі з пунктів

3 коментарів:

- «Громадськості слід більше рахуватись з тим фактом, що торгівля зброєю завжди була, є і буде надзвичайно цинічною справою. Тому слід визнати, що у цій галузі повинен панувати комерційний підхід, а будь-які обмеження збройового експорту припустимі тільки у двох випадках. Коли постачання зброї за кордон ставить під загрозу безпеку самої України. І коли постачання зброї на один ринок ставить під загрозу позиції України на іншому, більш вагомому ринку»;
  - «Що значить «підозрюються у підтримці тероризму»? Це чисто американське застереження. Або країна визнана терористичною і проти неї діє ембарго ООН, або в країні засіли терористичні організації, з якими конституційний лад не може впоратися. Так продати йому зброю – хай знищить у себе тероризм сам!»;
  - «Схвалюю продаж зброї всім країнам, проти яких немає чітко вписаних застережень ООН і які здатні за зброю розрахуватися.
- Фідель Кастро – тоталітарний лідер, але чому нам не можна продавати набої для радянських «калашнікових» його вояків? Якщо в якійсь країні точиться громадянська війна і нема мандату ООН на врегулювання міжнародними силами, то що, спостерігати, як вони роками різатимуть один одного? Озброїти сторону, яка виглядає більш цивілізованою і хай встановлюють мир у себе дома сама»;
- «Щодо постачання зброї країнам, які підозрюються у підтримці тероризму, то у міжнародній практиці є відомі факти. США підозрюють Саудівську Аравію та ряд багатих близькосхідних країн у підтримці тероризму, але це не є серйозною підставою для обмеження експорту озброєння в регіон з боку Сполучених Штатів. Оскільки експорт зброї є не лише політичною, але й комерційною справою»;
  - «Зброя – товар. Хоч і специфічний. І відноситись до неї треба як до товару – продати якнайбільше, заробити якнайкраще..»

ВИСНОВКИ:

1. Проведене опитування політиків, експертів та журналістів зафіксувало достатньо строкату картину оцінок як самого збройового експорту так і ефективності контролюючих процедур у цій сфері. Разом з тим, більше половини опитаних ладні стверджувати, що Україна дотримується міжнародних зобов'язань в галузі контролю за експортом зброї – відповідно до вимог національного законодавства щодо контролю за експортом озброєнь. Проте якщо цю тезу вважають вірною майже 90% політиків та урядовців, то серед

журналістів її поділяє менша кількість прихильників – трохи менше 60%.

2. Сама тема експортного контролю є достатньо складною для сприйняття широкого кола представників законодавчої влади. Наприклад, з огляду на підвищену складність отримання адекватних відповідей в рамках цього експертного опитування. Разом з тим, як політики, так і експерти зацікавлені в отриманні більшої інформації про діяльність держави у сфері збройової торгівлі.

3. Вдосконалення системи експортного контролю ніяким чином не є процесом, тототжним до прозорості і

відкритості власне збройового бізнесу та усіх експортних процедур, які супроводжують цей процес. В той час, як громадськість – через журналістів, неурядові організації та політичні сили – зацікавлена у максимальній відкритості цієї сфери, безпосередні учасники торгівлі зброєю вважають, що надмірна відкритість суперечить самій суті цього бізнесу. Це протиріччя, як видається, і надалі буде зберігатись як основа для постійного, і прогресуючого діалогу між цими двома полюсами.

Проте, у випадках, коли Україну звинувачують у закордонних ЗМІ у тих чи інших оборудках, і ці приклади сприймаються чи подаються як спроба конкурентів України витіснити її продукцію з тих чи інших ринків, то усі українські структури демонструються помітну консолідованість в оцінках.

4. Запровадження процедури контролю за експортом озброєнь згідно з Кодексом поведінки країн Європейського союзу щодо експорту озброєнь, яке власне є таким же доб-

ровільним рішенням України, як і приєднання до Вассенаарської домовленості, сприймається частиною експертів та політиків як процедура, з якою власне не треба поспішати. Щонайменше, доти, доки Україна не стане членом ЄС. Разом з тим, скоріш за все, Україна приєднається до Кодексу раніше, ніж до ЄС. Зокрема, представники української офіційної влади вже заявляли про те, що, зокрема, Комітетом з питань політики військово-технічного співробітництва та експортного контролю при Президенті України на міжвідомчому рівні завершена розробка політичних принципів, які повинні використовуватися при прийнятті рішень щодо експорту товарів військового призначення. Ці політичні принципи максимально наближені до Кодексу поведінки Європейського Союзу щодо експорту озброєнь. ■

Сергій Згурець,
*Центр досліджень армії,
конверсії та роззброєння*

Державна система експортного контролю України: чи треба її реформувати і як це робити

Відомо, що в Україні існує розвинена та ефективна система експортного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання. Становлення цієї системи в Україні здійснювалося поступово, разом з розбудовою нашої державності, тобто після набуття Україною незалежності ця система пройшла довгий шлях розвитку та реорганізації.

Створену у 1992 році Урядову експертно-технічну комісію було з часом трансформовано в Урядову комісію з політики експортного контролю одночасно із започаткуванням діяльності Експертно-технічного комітету при Кабінеті Міністрів України для проведення експертизи та реалізації функцій робочого органу згаданої Комісії. Згодом, у 1996 році Експертно-технічний комітет було перетворено в Державну службу експертного контролю. В ході подальшого удосконалення системи експортного контролю України змінювалися як статус, так і підпорядкованість цієї Служби.

Паралельно відбувалася трансформація Урядової комісії з політики експортного контролю – спочатку у Комісію з політики експортного контролю та військово-технічного співробітництва (ВТС), а потім – у Комітет з політики ВТС та експортного контролю при Президентові України.

Таким чином, створення державної системи експортного контролю у сучасному вигляді було в цілому завершено у 2003 році, коли Верховна Рада України прийняла Закон України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання».

Варто відзначити цінну експертну допомогу західних, зокрема американських, фахівців і матеріально-технічну підтримку з боку США та ЄС при адаптації вітчизняної системи експортного контролю до стандартів провідних держав світу. Ця допомога сприяла розбудові нашою державою ефективної системи контролю за передачами товарів військового призначення та подвійного використання.

Наразі, організаційна структура національної системи експортного контролю та законодавство України повністю відповідають міжнародним стандартам у зазначеній сфері, що дозволило нашій державі стати членом усіх існуючих міжнародних режимів експортного контролю (Вассенаарська домовленість, Група ядерних постачальників, Комітет Цангера, Режим контролю за ракетними технологіями, Австралійська група).

Так, набуття Україною у 2005 році членства у Режимі контролю за експортом товарів, що можуть використовуватися у створенні хімічної та бактеріологічної зброї, – так званій «Австралійській групі» (АГ) можна розглядати як один з головних чинників послідовної реалізації зовнішньополітичних зобов'язань України у галузі нерозповсюдження та експортного контролю, в усякому разі – як завершення процесу приєднання до всіх міжнародних режимів експортного контролю.

лю. На теренах минулого СРСР Україна стала першою державою, яка набула членство в АГ, і, таким чином, стала першою і єдиною з країн СНД, що стала членом усіх міжнародних режимів експортного контролю.

Очевидно, що участь України в усіх багатосторонніх режимах експортного контролю свідчить про однозначне визнання міжнародним співтовариством наявності у нашій державі системи, яка дозволяє ефективно здійснювати контроль над експортом озброєнь та військової техніки в усіх відповідних сферах міжнародної співпраці, будь то нерозповсюдження ядерної зброї та відповідних технологій, контроль за передачами звичайних озброєнь, ракетних технологій чи проблеми боротьби проти розповсюдження хімічної та біологічної зброї.

Україна сумлінно ставиться до виконання своїх зобов'язань як член багатосторонніх режимів експортного контролю. Експорт військово-технічної продукції до країн, щодо яких існують застереження стосовно постачання товарів військового призначення або подвійного використання, може бути здійснений лише у разі позитивного рішення за підсумками розгляду цього питання на Міжвідомчій раді при Держекспортконтролі України, а в окремих випадках – на засіданні Комітету з політики ВТС та експортного контролю при Президентові України.

Згідно з існуючою практикою, рішення про надання дозволу на проведення переговорів та подальшу передачу відповідних товарів приймаються з урахуванням багатьох чинників, зокрема міжнародних зобов'язань України у сфері експортного контролю, наявності гарантій щодо кінцевого використання поставленої продукції, ступеня її «чутливості» та можливих сфер використання, регіону світу та країни-отримувача тощо. Процедура надання дозволів у складних ситуаціях вимагає проведення міжвідомчого узгодження з подальшим розглядом підготовлених Держслужбою експортного контролю пропозицій на засіданні Комітету з політики ВТС та експортного контролю, який видає рекомендації Держслужбі для прийняття остаточного рішення. Така

послідовність у процедурі прийняття рішень застосовується вже протягом кількох років.

Всебічне вивчення запитів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України на засіданнях Комітету з політики ВТС та експортного контролю і Держслужби експортного контролю в окремих випадках дає підстави відмовити у проведенні деяких переговорів або укладанні конкретних контрактів, оскільки такі операції можуть завдати шкоди національним інтересам нашої держави. Мова йде, перш за все, про необхідність суворо дотримуватися обов'язкових вимог згаданих міжнародних режимів експортного контролю та міжнародних санкцій, введених відповідними міжнародними організаціями – Радою Безпеки (РБ) ООН та Організацією з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ). Крім того, треба належним чином враховувати позицію з тих чи інших питань і таких «міжнародних гравців», як ЄС, МАГАТЕ, окремі регіональні організації та держави-наші стратегічні партнери. Не залишається поза увагою й необхідність захисту власних національних інтересів, збереження військових, промислових, технологічних і технічних таємниць України.

З цією метою серйозно вивчаються всі аспекти можливих зовнішньоекономічних операцій, забезпечується включення до контрактів відповідних положень, зокрема, практично завжди вимагається надання так званих сертифікатів кінцевого споживача, які підтверджують суб'єкт та цілі використання зазначених товарів або послуг, а в необхідних випадках – здійснюється перевірка цих сертифікатів на урядовому рівні.

Одним словом, питання постачання озброєнь та товарів подвійного використання до іноземних держав перебуває на постійному контролі відповідних державних органів України.

Протягом 2005 року близько 30 із понад 4000 запитів на зовнішньоекономічні операції з товарами військового призначення або подвійного використання не отримали відповідних дозволів Держслужби експортного контролю України.

Слід відзначити, що це є нормальною практикою відповідних державних служб всіх країн-членів міжнародних режимів експортного контролю. Так, протягом того ж 2005 року держави-члени Вассенаарської домовленості повідомили про 640 відмов (з них 118 відмов на експорт товарів військового призначення); у рамках режиму Групи ядерних постачальників було повідомлено про 572 відмови на постачання товарів подвійного використання (з них 490 – на підтримку відмов інших членів ГЯП); у рамках Режиму контролю за ракетними технологіями – 1007 відмов на постачання товарів подвійного використання (з них 551 – на підтримку відмов інших членів РКРТ).

Таким чином, з усіма підставами можна констатувати, що українська система експортного контролю, в цілому, діє досить ефективно.

Проте, як кажуть, можливості вдосконалення не мають меж. Існує потенціал подальшого вдосконалення і нашої державної системи експортного контролю.

Існують різні думки фахівців з цього приводу. Так, один з підходів полягає в необхідності створення нового центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом або передачі питання експортного контролю виключно до компетенції Кабінету Міністрів. Дехто вважає, що, навпаки, треба посилювати «президентську вертикаль» управління в цій сфері. Водночас, на погляд інших фахівців, Президент держави не повинен відповідати за можливі прорахунки системи експортного контролю, яка має бути, на їхню думку, відомчою. Є фахівці, які взагалі ставлять під сумнів існуючу президентсько-урядову схему військово-технічного співробітництва, згідно якої, як вони вважають, всі попередні зміни в збройовому бізнесі в Україні передусім були спрямовані на надмірне посилення контролю. При цьому на рівні Держслужби експортного контролю заявки на експорт, за словами деяких виробників і продавців зброї, розглядаються занадто довго, а сама Державна служба останнім часом стала схожою більше на суто технічний орган, в

результаті чого, питання, які могли би бути вирішені нею, направляються для розгляду на більш високому рівні, що призводить до додаткового затягування відповідних процедур. Ці фахівці вважають, що «запровадження агресивної політики» в цій сфері можливо тільки у разі відмови від дозвільної системи експортного контролю на користь повідомлювальної системи, що дозволить скоротити інколи тривалу процедуру узгоджень кожної конкретної угоди, спростити митні процедури.

Всі ці точки зору мають право на існування і повинні бути уважно розглянуті. Втім, одним з, мабуть, найпростіших можливих шляхів такого вдосконалення може бути підвищення статусу Комітету з питань ВТС та експортного контролю, тобто надання йому повноважень прийняття рішень, обов'язкових для виконання відповідними структурами – міністерствами та відомствами, Держслужбою з експортного контролю, суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності України.

Таким чином, загальна схема прийняття рішень стосовно політики ВТС та конкретних постачань озброєнь, військової техніки та товарів подвійного використання була б такою.

Верховна Рада України, визначаючи основи національної безпеки та зовнішньополітичної діяльності нашої держави, встановлює, зокрема шляхом прийняття Закону «Про військово-технічне співробітництво України з іноземними державами», загальні принципи діяльності України в цій сфері.

Президент України приймає, при необхідності після розгляду Радою національної безпеки і оборони, рішення, так би мовити, «стратегічного» характеру стосовно національної політики в сфері ВТС на конкретний період.

Комітет з політики ВТС та експортного контролю, керуючись визначеними Верховною Радою та Президентом України загальними принципами, приймає рішення «оперативно-тактичного» характеру стосовно конкретних критеріїв та підходів щодо окремих груп чи категорій товарів, регіонів або країн.

Державна служба експортного контролю, у такому випадку, матиме всі підстави і повноваження для оперативного прийняття рішень про надання дозволів на конкретні зовнішньоекономічні операції.

Таким чином, як уявляється, вдасться уникнути зайвих витрат часу, коли Державна служба експортного контролю в «сумнівних» випадках «переадресує» прийняття конкретного рішення на розгляд Комітету з політики ВТС та експортного контролю, хоча за нормальних умов і наявності відповідних настанов вищих політичних органів вона могла б приймати такі рішення самостійно.

Певні можливості подальшого вдосконалення ВТС з іноземними країнами та системи експортного контролю України лежать також і в площині посилення координації роботи відповідних міністерств, відомств та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України. Відповідні практичні кроки на цьому напрямі вже здійснюються.

Крім того, вбачається можливим подальше вдосконалення вітчизняної системи експортного контролю і шляхом внесення певних коректив до національного законодавства в цій сфері. Мова йде і про вже згаданий закон «Про військово-технічне співробітництво України з іноземними державами,» два проекти якого нині знаходяться на розгляді у Верховній Раді України, і надання повноважень Держслужбі експортного контролю приймати відповідні рішення без додаткової державної експертизи та без залучення причетних органів державної влади у разі:

- експорту товарів військового призначення та подвійного використання до державних установ країн-членів ЄС та «Великої вісімки»;
- здійснення експорту українських товарів, номенклатура яких не включена у національні контрольні списки;
- здійснення експорту товарів військового призначення та подвійного використання, які включено до переліку товарів, встановлених у рамках міжнародних ре-

жимів експортного контролю, до країни, яка є учасником цього ж міжнародного режиму (водночас інформувати МЗС про факт надання дозволу).

Крім того, Держслужбі можна надати право самостійно відмовляти у наданні дозволів щодо експорту товарів військового призначення та подвійного використання до країн, які знаходяться під санкціями встановленими РБ ООН, у випадках невідповідності таких заявок зобов'язанням України, пов'язаним з участю нашої держави у міжнародних організаціях, насамперед ООН та ОБСЄ, і міжнародних режимах нерозповсюдження та експортного контролю (нині такі випадки розглядає Комітет з політики ВТС та експортного контролю).

Безумовно, удосконалення та реформування системи експортного контролю в Україні необхідно здійснювати у відповідності до передових сучасних міжнародних стандартів, зокрема рішень міжнародних режимів експортного контролю стосовно оновлення та коригування процедур і списків товарів, що підлягають контролю.

Таким чином, очевидно, що успішний розвиток військово-технічного співробітництва України з іноземними державами неможливий без сумлінного дотримання міжнародних обмежень щодо розвитку цієї співпраці з окремими країнами, стосовно яких запроваджені відповідні санкції РБ ООН та існують обмеження в рамках міжнародних режимів експортного контролю. Належним виконанням цих вимог при, водночас, максимальному забезпеченні економічних інтересів українських експортерів і визначатиметься реальна ефективність системи експортного контролю України. ■

Володимир Белашов

Директор Департаменту контролю над озброєннями та військово-технічного співробітництва Міністерства закордонних справ України

Експортний контроль в Україні: через терни до зірок

Можливі напрямки удосконалення системи експортного контролю в Україні через призму існуючих проблем та недоліків

На сьогодні в Україні створено досить жорстку систему експортного контролю, яка ґрунтується на чіткій виконавчій владній вертикалі. Однак, створити жорстку виконавчу вертикаль ще не значить забезпечити ефективне і оптимальне функціонування системи експортного контролю. Фактично, нинішня система до цього часу діє як «річ у собі», замикаючись в колі виконавчих владних структур. Здійснення громадського і парламентського моніторингу над системою експортного контролю все ще залишається гіпотетичним поняттям. Крім того, не має остаточної згоди між функціонерами системи експортного контролю та спеце�портерами щодо моделі реалізації контролю за переговорами стосовно ймовірних контрактів у сфері експорту чутливих матеріалів.

Аналіз, проведений експертами Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння, свідчить, що систему експортного контролю дійсно необхідно удосконалювати. Однак, головними її проблемами є не структурні неузгодженості, а відсутність розуміння нагальної потреби впровадження громадського та парламентського контролю над цією чутливою сферою – тільки так вдасться розірвати «чарівне коло» звинувачень та виправдовувань, з якого Україні так і не вдалось вийти після «кольчужного» скандалу.

На сьогодні, найбільш реальними вважаються декілька напрямків вдосконалення системи експортного контролю України. Розглянемо основні з них.

1) Проблеми структурної побудови системи експортного контролю.

Порівняльний аналіз особливостей функціонування органів експортного контролю в західних країнах свідчить, що їх ефективна робота реально не залежить від інституційної побудови (європейський та світовий досвід вказує на відсутність якоїсь «ідеальної» моделі експортного контролю). Наразі, суто структурні питання побудови системи експортного контролю відходять на задній план.

Тому, мова повинна йти не про необхідність чергової структурної перебудови національної системи експортного контролю, а ліпше про потребу концептуального вибору моделі реалізації державою контрольних функцій в даній сфері. Заявляючи про свій євроатлантичний

вибір, Україні логічно було б орієнтуватися на європейську модель, яку інколи називають «система catch-all» – тобто система всеохоплюючого контролю (вона враховує не тільки правові, але й політичні та гуманітарні складові збройового експорту). І хоча наслідки такого вибору можуть бути досить негативними для експортної діяльності українського ОПК – іншого виходу для України реально не існує – знову ж таки з політичних та економічних причин.

2) Нормативно-правові недоліки.

Прийняття у 2003 році Закону «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення і подвійного використання» (далі – Закон) завершило період невизначеності та розбалансованості нормативно-правової бази у сфері експорту озброєння та товарів подвійного використання.

В той же час, аналіз практичного застосування чинного законодавства в сфері експортного контролю вказує на необхідність його удосконалення шляхом реалізації таких кроків:

- в Законі систематизувати повноваження Державної служби експортного контролю (ДСЕК), а також порядок її взаємодії з іншими органами державної влади у сфері експортного контролю;
- законодавчо закріпити за ДСЕК обов'язок щорічно надавати Верховній Раді України звіт про результати роботи у сфері експортного контролю;
- врегулювати порядок міжнародних передач товарів, які можуть містити державну таємницю;
- закріпити в Законі можливість здійснення фінансового контролю за здійсненням міжнародних передач чутливої продукції, у тому числі, за своєчасним надходженням коштів на рахунки уповноважених банків України;
- удосконалити систему відповідальності за порушення у сфері експортно-

го контролю, передбачивши: введення диференціації покарань за порушення вимог законодавства; розширення можливостей для застосування покарань, не пов'язаних із фінансовими стягненнями (скасування реєстрації, тимчасове обмеження у праві на здійснення міжнародних передач тощо); підвищення персональної відповідальності керівників та відповідальних працівників підприємств, зокрема через встановлення спеціального терміну для накладення адміністративного стягнення.

3) Проблема передач нематеріалізованих технологій.

Сьогодні можна виділити три основних типи небажаного поширення нематеріалізованих технологій. По-перше, це неконтрольована поява критичної інформації в Інтернеті, де цілісне представлення про створення конкретного виду зброї, як правило, подано у вигляді розрізненої інформації. По-друге, це несанкціонована передача технологій або часткового опису (частини документації) ноу-хау з використанням Інтернету, тобто відправлення поштою або розташування інформації в мережі таким чином, щоб вона виявилася доступною для реципієнта. І, нарешті, поширення небезпечних знань шляхом безпосереднього залучення до контакту їхніх носіїв, насамперед, вчених-розробників озброєння, військової техніки і технологій, а також вузьких фахівців у суміжній сфері діяльності.

Теоретично, заходи з протидії розповсюдженню нематеріалізованих технологій здійснюються за рахунок: встановлення обмежень на такі передачі; безпосереднього здійснення контролю; фізичного контролю передачі; проведення розслідування та впровадження санкцій. На практиці, реалізація кожного з цих кроків стикається з рядом проблем, зумовлених необхідністю надвеликих ресурсних витрат. Зокрема, часто важко визна-

чити конкретне поняття нематеріалізованої технології, яка підлягає обмеженням. Ще важче проконтролювати її поширення з використанням сучасних електронних засобів. В дійсності, в важко навіть визначити поняття «експорт» нематеріалізованих технологій, оскільки при їх поширенні, наприклад через мережу «Інтернет» фізичного (в звичайному розумінні цього слова) перетинання митного кордону України не відбувається.

На сьогодні, найбільш реальним і ефективним шляхом запобігання небажаного розповсюдження нематеріалізованих технологій є доведення до спеце�кспортерів, а також потенційних носіїв нематеріалізованих технологій ступеня їх відповідальності за поширення чутливої інформації, а також створення на підприємствах та науково-дослідних установах спеціальних систем безпеки з метою протидії витоку нематеріалізованих технологій (у тому числі, в рамках формування системи внутрішньофірмового експортного контролю).

4) Можливість впровадження в Україні елементів «повідомчої» системи експортного контролю.

В Україні створена жорстка система експортного контролю з багатьма рівнями, яка має досить складні процедурні нагромадження. Серед процедур, що ускладнюють процес експорту зброї, називають необхідність отримання спеціального дозволу на проведення переговорів. Як повідомляють представники ДСЕК України, на цей час ведеться робота по удосконаленню і спрощенню процедури контролю за веденням переговорів щодо здійснення міжнародних передач товарів військового призначення та подвійного використання. На думку представників ДСЕК це повинно створити більш сприятливі умови для спеце�кспортерів і в той же час зберегти високу якість експортного контролю.

Впровадженням ще одного елементу так званої «повідомчої» системи експорт-

ного контролю можна вважати подальше удосконалення в ОПК України функціонально-ефективної системи внутрішньофірмового експортного контролю. Сама система внутрішньофірмового експортного контролю припускає здійснення менеджером середньої ланки контролю за виконанням правил експортного контролю в підрозділах, пов'язаних з міжнародними передачами товарів і їх доставкою. Після того, як на кожному з підприємств ОПК з'являться структури з відповідними повноваженнями щодо ухвалення рішень з питань операцій підрозділів, пов'язаних з міжнародними передачами товарів, роль Державної служби експортного контролю України може трансформуватися, а діяльність спеце�кспортерів мати інформативний характер. При цьому в державі повинні чітко діяти системи адміністративної і кримінальної відповідальності за порушення правил торгівлі продукцією, послугами і технологіями військового і подвійного призначення.

5) Формування відкритого інформаційного простору довкола системи експортного контролю.

Однією з нагальних проблем, які притаманні вітчизняній системі експортного контролю, є невизначеність балансу між конфіденційністю і відвертістю в сфері експорту чутливої продукції. Традиційна надмірна закритість системи військово-технічної співпраці України з іноземними державами не тільки не сприяє реалізації національних інтересів, але і шкодить їм, оскільки вакуум інформації заповнюється конкурентами. Проведення широкомасштабних інформаційних операцій, спрямованих проти українських виробників та експортерів озброєння стало звичайною практикою.

Держава до цього часу ставить до військово-технічної співпраці і міжнародних трансферів чутливої продукції як до специфічного бізнесу, а не як до форми діяльності на міжнародній арені. Це зумовлює відсутність чіткої

інформаційної політики в сфері експортного контролю – навіть в тих випадках, коли йде мова про національні інтереси. Можливим шляхом виправлення ситуації є вироблення чіткої державної політики в галузі інформаційного забезпечення здійснення експорту озброєнь. При цьому, суттєву роль у формуванні дійсно відкритого інформаційного середовища довкола збройового експорту можуть зіграти неурядові організації та засоби масової інформації. Наприклад, доцільно було б створити спеціальний сайт в мережі «Інтернет», який би надавав оперативну інформацію стосовно реалізованих контрактів в галузі міжнародних трансферів озброєнь та продукції подвійного призначення (в об'ємі, що подається Україною в міжнародні організації), а також, дані про здійснення поставок, якщо вони не містять секретних даних.

б) Відсутність парламентського контролю.

На цей час, в Україні практично відсутній парламентський контроль за експортом товарів військового призначення та подвійного використання.

Попередній досвід діяльності вітчизняної системи експортного контролю вказує, що встановлення парламентського контролю над цією сферою є однією з найактуальніших проблем, вирішення якої дозволить в значній мірі зняти з України звинувачення у постійних порушеннях міжнародного законодавства в сфері експортного контролю. Адже здійснюючи контроль за експортом чутливих матеріалів, Верховна Рада України буде розділяти з спецекартерами та виконавчою владою відповідальність за дотримання норм при реалізації контрактів щодо експорту озброєнь. Фактично, зобов'язавши вітчизняних спецекартерів щорічно звітуватись Верховній Раді України щодо результатів продажу

продукції військового призначення, сам парламент буде залучений до системи експортного контролю. Більш того, актуальність відпрацювання механізму парламентського контролю за експортом чутливої продукції підвищується впровадженням конституційної реформи, яка посилить владні повноваження парламенту і підвищить його відповідальність за реалізацію державної політики, в тому числі, і сфері експортного контролю.

7) Слабкий громадський контроль над сферою експортного контролю

Тема експортного контролю дотепер залишається закритою для громадськості. Недержавні організації і ЗМІ все ще вимушені користуватися неперевіреною інформацією, що не сприяє об'єктивному уявленню суспільства про заходи України щодо передач чутливих товарів і технологій. Подальший розвиток взаємодії недержавного сектора з урядовими структурами передбачає, з одного боку, зміцнення інтернаціональних зв'язків на рівні недержавних структур, проведення періодичних спеціальних інформаційних заходів і, з другого, публікація офіційних звітів урядом України про міжнародні передачі чутливих товарів.

На сьогоднішньому етапі українські ЗМІ виступають скоріше фіксатором у висвітленні тих процесів, які відбуваються у збройному бізнесі. ЗМІ не прагнуть і не мають досвіду для проведення розслідувань у цій сфері, з огляду на закритість тематики і складність стосунків із владою.

Подальшого вдосконалення вимагає система взаємодії недержавних організацій і ЗМІ з носіями нематеріалізованих технологій, зокрема, із вченими і співробітниками деяких чутливих галузей (наприклад, ядерної, біологічної, хімічної та ін.), представники яких внаслідок недофінансування галузей можуть сприяти витоку чутливої інформації з України, у тому числі, і в «небажані» країни.

Основні аргументи на користь закритості сфери збройового бізнесу

Фактори впливу на ВТС	Дії держави
Високий рівень конкуренції на ринку (пропозиція на порядок перевищує попит)	Вимагає прихованих дій на ринку, а також збереження конфіденційності переговорів і поставок
Врахування питань обороноздатності країни	Необхідність збереження в таємниці науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт
Зачіпання економічних інтересів країни	ВТС є сферою національної економічної безпеки
Високий рівень кооперації на світовому ринку озброєнь	Вимагає збереження в таємниці діяльності і технологій партнерів на ринку

Заходи щодо розширення громадського контролю над експортом зброї

Заходи	Реальний досвід України
Створення необхідної законодавчої бази для здійснення експортного контролю	За наявності закону про експортний контроль відсутній закон про ВТС. Відсутні законодавчо закріплені рішення про здійснення громадського контролю над ВТС
Робота постійних парламентських комісій	Є досвід роботи тимчасових слідчих комісій Верховної Ради, дії яких були заполітизованими і переважно непрофесійними
Залучення для роботи в парламентських комісіях недержавних експертів	Досвід відсутній
Залучення неурядових організацій для здійснення громадського контролю	Є досвід залучення неурядових організацій для сприяння громадському контролю, проте повністю відсутній досвід громадського контролю з боку неурядових організацій.
Публікація щорічного звіту про результати торгівлі озброєннями і військовою технікою, наявність постійного бюлетеня, що випускається державними структурами	Досвід відсутній, хоча Україна регулярно подає дані у відповідні міжнародні організації, перш за все, в ООН і режим «Вассенаарська домовленість»
Ведення постійно діючого сайту з реєстром основних контрактів України на міжнародному ринку озброєнь	Досвід відсутній
Взаємодія з міжнародними неурядовими організаціями	Досвід відсутній
Постійна взаємодія із ЗМІ	Має періодичний характер, активність контактів зростає у зв'язку із збройовими скандалами, що піднімаються в іноземних ЗМІ
Наявність недержавних друкарських видань	Видання існують, проте вони випускаються або за сприяння іноземних держав, або їх робота піддається певному тиску з боку державних структур
Проведення соціологічних досліджень на тему відношення громадян України до збройового бізнесу і звинувачень України в порушеннях міжнародних правил збройової торгівлі	Центром досліджень армії, конверсії і роззброєння було проведено два дослідження: у 2004 р. за сприяння Посольства США і у 2005 р. за сприяння Посольства Великобританії

Можливими шляхами надання громадськості інформації стосовно експорту озброєння можуть бути:

- публікація в ЗМІ (або, наприклад, на спеціальному сайті) щорічних звітів Уряду стосовно діяльності в цій сфері
- відкриті парламентські дебати з питань експорту зброї;
- аналіз і публікація узагальнених даних щодо регіональних та світових ринків озброєнь.

На завершення доцільно навести узагальнені результати аналізу Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння щодо існуючого балансу закритості та транспарентності збройового бізнесу в Україні. ■

Михайло Самусь,
Центр досліджень армії,
конверсії та роззброєння

Кодекс поведінки ЄС з питань експорту зброї

Практика застосування. Досвід для України

Кодекс Поведінки ЄС з питань експорту зброї було прийнято 8 червня 1998 року. Цей документ являє собою політичне зобов'язання (декларацію) країн-членів ЄС керуватись Загальноприйнятими Правилами при розгляді заяв на отримання ліцензії для експорту військового обладнання, зазначеного в Загальному Списку Військового обладнання ЄС. Цим документом країни-члени ЄС також чітко висловили свою рішучість забезпечити відповідальну оборонну торгівлю, а не переслідування окремих комерційних інтересів будь-якою ціною. Цей документ також забезпечив систему, за допомогою якою ЄС може ефективно і швидко реагувати на розвиток політичної ситуації у сфері безпеки та зовнішньої політики, застосовуючи загальноприйняті сталі критерії.

Після 5 років практики застосування Кодексу Поведінки (в жовтні 2003 року) країни-члени ЄС вирішили переглянути цей документ. Цю роботу вже майже завершено. Новий проект документу «Спільна Позиція ЄС» зараз знаходиться на розгляді, але документ ще не отримав згоди Ради Європи. Коли цей документ буде прийнято, нова політика буде називатися «Загальноприйняті правила, що регулюють контроль експорту військових технологій та обладнання». Хоча вісім ключових критеріїв залишаються майже без змін, основні відмінності від існуючого Кодексу Поведінки полягатимуть в наступному:

- це буде юридично зобов'язуюча Спільна Позиція відповідно до Статті 18 Угоди Європейського Союзу;
- правила будуть тепер застосовуватись до надання ліцензії на бро-

керські послуги, транзит та трансперезення, нематеріальну передачу технологій, а не тільки фізичний експорт;

- обладнання для використання в ліцензійному виробництві в третій країнах (які визнають сучасне виробництво і «Інвестиційні тенденції») вимагатиме додаткового розгляду;
- серйозні порушення Міжнародного Гуманітарного Права будуть включені в критерій №2;
- країни-члени ЄС будуть зобов'язані робити щорічний звіт з оборонного експорту.

Відповідно до критеріїв 1-4, країни-члени ЄС мають відмовити в наданні ліцензії, якщо дозвіл на її отримання спричинить наступне:

- суперечитиме міжнародним зобов'язанням, які взяли на себе країни-члени ЄС;

- представлятиме очевидний ризик того, що предмети експорту можуть бути використані для здійснення внутрішніх репресій або серйозних порушень Міжнародного Гуманітарного Права в країні, яка виступатиме одержувачем експорту;
- викликає або сприятиме затягненню воєнних конфліктів, або спричинить загострення існуючої напруженості в країні-одержувачі;

Торгівля військовим обладнанням, яке визначене в Загальному Списку Військового обладнання ЄС, не є частиною єдиного ринку ЄС. Така торгівля залишається справою урядів країн-членів ЄС (тобто Європейська Комісія не ініціює політику). Торгівля обладнанням подвійного використання є складовою частиною єдиного ринку ЄС, але Кодекс Поведінки застосовується до обладнання в цій категорії, коли відомо, або підозрюється, що остаточною метою може бути військове використання обладнання, або остаточною одержувачем виступатиме військовий користувач.

- представлятиме очевидний ризик того, що предмети експорту можуть бути використані одержувачем з метою агресії проти іншої країни, або матиме шкідливий вплив на стабільність в регіоні.
Відповідно до критеріїв 5-8, країни-члени ЄС мають брати до уваги наступне:
  - свою національну безпеку та безпеку своїх союзників;
  - дотримання вимог міжнародного права країною-покупцем (та її ставлення до проблеми тероризму зокрема);

- ризик заміни заявленого одержувача предметів експорту в межах країни-покупця, або ризик реекспорту за небажаних умов;
- сумісність предметів експорту з технічними та економічними можливостями країни-одержувача (тобто дотримання балансу між статтями 26 та 51 Хартії ООН).

Положення, що містять відмінності, між критеріями 1-4 та 5-8, не повинні розглядатись як такі, що представляють важливу різницю. Наприклад, критерій №7 є одним із тих, на які часто посилаються для обґрунтування причини відмови в наданні ліцензії. Багато країн, які не є членами ЄС, на політичному рівні та в межах національного законодавства приєдналися до принципів існуючого Кодексу ЄС. Як це робиться, значною мірою залежить від законодавчої системи кожної окремої країни. Але принципи, про які йдеться, не мають бути унікальними і притаманними тільки ЄС. Ці принципи можна перенести у будь-яку законодавчу систему.

Наприклад, Велика Британія включає критерії Кодексу Поведінки ЄС як «обов'язкові статутні настанови» в свій закон «Про експортний контроль» (Export Control Act 2002). Це означає, що Уряд Великої Британії повинен брати до уваги критерії Кодексу Поведінки, коли приймає відповідні рішення. В разі невиконання цього, такі дії еряду будуть відкритими для судового перегляду в суді Великої Британії.

Для прикладу, країнами, які не є членами ЄС, але прийняли принципи існуючого Кодексу Поведінки в межах своїх законодавчих систем, є Норвегія, Румунія, Болгарія, Хорватія, Сербія та Чорногорія. Безумовно, Україна також могла б залучитися до визнання принципів Кодексу Поведінки, звісно, враховуючи національні інтереси та потреби. ■

Грехем Гловер,
Міністерство закордонних
справ Великої Британії

Роль громадянського суспільства і прозорості в експортному контролі

Українські перспективи з погляду на європейський досвід

Прозорість у експортному контролі є питанням, яке на сьогодні є одним з найчуттєвіших в Україні як для політиків і державних службовців, так і для громадянського суспільства. При цьому, питання посилення прозорості та підзвітності держави в питаннях експортного контролю тісно пов'язане з процесом розвитку громадянського суспільства і громадських організацій, як одного з його елементів. Хоча, звичайно, термін громадянське суспільство включає не лише категорію громадських організацій. У зв'язку з цим, хотілося б торкнутися ролі інших акторів громадянського суспільства, таких як засоби масової інформації, науковці та широкі верстви населення.

Досвід Safeworld з організації контролю та моніторингу за експортним контролем у Великобританії свідчить, що не завжди стосунки між громадськими організаціями і урядом країни є безхмарними. Однак, в кінцевому рахунку обидві сторони визнають користь цих відносин. У чому ж ця користь? По-перше, проводячи моніторинг впровадження експортного контролю громадська організація допомагає уряду звітувати перед громадськістю. А підзвітність уряду, у свою чергу, є важливим елементом демократичного процесу. Наявність незалежної і (маємо надію) об'єктивної інформації у цій важливій сфері державної політики дозволяє громадськості відслідковувати чи дійсно уряд працює в інтересах свого народу та в інтересах держави. А у сфері експортного контролю уряд і громадськість дійсно мають спільні цілі – збереження миру і стабільності, запобігання потрап-

лянню зброї в руки терористів, злочинних груп і тих, хто порушує права людини. Звичайно якість аналізу, який проводить неурядові, дослідницькі та академічні інститути та організації, значною мірою залежить від якості та доступності інформації. І це є однією з причин чому прозорість є такою важливою. Якщо уряд не звітує прозоро і детально щодо процедур і практики експортного контролю, тоді фактично стає неможливим проведення об'єктивного аналізу їх впровадження.

На мою думку, прозорою і детальною експортною звітністю можна вважати набір даних, де чітко зазначається, які типи озброєнь були експортовані, в яких обсягах і куди. Ці звіти повинні бути доступними для широкого загалу. Звітування, яке не передбачає надання достатнього обсягу інформації парламентарям і громадськості для розуміння того, яким чином виконуються норми

національного законодавства і міжнародні зобов'язання, є недостатнім для необхідного об'єктивного аналізу. Ця норма була визнана Європейським Союзом, де кожна країна-член нині готує щорічні звіти щодо експорту озброєнь. Це вже визнається як краща практика ЄС і має бути розповсюджено на всіх членів, а також на країни, які бажають приєднатися до Євросоюзу у майбутньому.

Крім того, незалежні дослідження і аналіз є досить часто реальним джерелом інформації не лише для громадськості, але й також для самих урядів. Вони не зобов'язані реагувати на дослідження неурядових організацій, дослідницьких та академічних установ. Однак послідовне і ефективне прийняття політичних рішень завжди виграє від наявності детальної інформації, аналітичних матеріалів та різноманітності позицій. Також такі аналізи є важливими не лише для практиків експортного контролю, але й для військової індустрії. Чим більше інформації є доступною, тим легше розробляти реалістичні і ефективні плани розвитку цієї галузі промисловості.

Також, прозорість у торгівлі озброєнням допомагає у боротьбі з корупцією так само, як це допомагає у будь-якій іншій сфері бізнесу. Там, де є брак транспарентності, виникає загроза того, що експортна діяльність буде здійснюватися в інтересах певної корумпованої групи людей, а не в інтересах держави. Більш того, брак прозорості часто сприяє тому, що кошти, які надходять від торговельних операцій зі зброєю, потрапляють не до державної скарбниці, а у кишені окремих осіб.

Відсутність прозорості також може призвести до іншої серйозної проблеми, із якою Україна знайома безпосередньо. Мова йде про звинувачення у нелегальних експортних операціях. Практика довела, що у даній ситуації ніколи не буває «диму без вогню». І тут визначальну роль відіграють засоби масової інформації. Там, де відчувається дефіцит у доступній інформації щодо режиму експортного контролю, національні і міжнародні засоби масової інформації у своїх репортажах будуть тяжіти до чуток і навіть конспіративних теорій. Як-

що держава приділяє недостатню увагу питанню надання публічного статусу інформації щодо експортного контролю, тоді що б вона не говорила і яку б інформацію не надавала після виникнення подібної ситуації для неї буде проблематичним переконати журналістів і громадськість у тому, що дані звинувачення є неправдивими. Напевно нереально очікувати від засобів масової інформації, що вони завжди працюватимуть у цілковитій гармонії із урядом щодо цих питань. Однак регулярна і більш системна прозорість уряду допомагає побудувати відносини на основі довіри і посилює рівень достовірності опублікованої інформації. Якщо надається відповідна інформація, якщо існує регулярний діалог із засобами масової інформації, це надихає журналістів до відокремлення фактів від вимислу та до відповідальної підготовки репортажів.

Загалом однією із ключових ролей прозорості в експортному контролі є укріплення довіри: між урядом і громадськістю, між урядом і медіа, між різними країнами. Країни у всьому світі намагаються одночасно посилити свої демократичні режими, інтегруватися до глобальної економіки та адекватно реагувати на нові загрози безпеки. Наріжним каменем для балансування між цими викликами є більший обсяг інформації, аналізу і співпраці, а не повернення до закритого засекреченого світу часів холодної війни. Країни, які проводили експеримент щодо більшої публічності і прозорості протягом останніх 15-ти років, зрозуміли, що це можна робити із незначними або зовсім нульовими втратами для їх оборонної індустрії. Переваги більшої довіри і співпраці всередині країни і з міжнародними партнерами є величезними.

Іноді уряди говорять про те, що їх прозорість є доведеним фактом, оскільки вони співпрацюють в рамках міжнародних механізмів обміну інформацією таких організацій, як ОБСЄ або Вассенаарська домовленість. Та хоча ці механізми є дійсно важливими на міжурядовому рівні, однак у цьому випадку дуже мало інформації є публічно доступною. Звичайно є випадки,

коли інформація і не повинна бути публічно доступною із причин національної і міжнародної безпеки. Однак від більшої публічної прозорості можна більше виграти, аніж втратити. І я сподіваюся, що наведені приклади є хорошою ілюстрацією «доданої вартості», яку можуть привнести громадські організації. Я би хотів перерахувати чотири ключові ролі громадянського суспільства у процесах прозорості і експортного контролю.

1. Надання базової інформації і аналізу

Неурядові організації, дослідники та науковці є незалежними джерелами експертизи, інформації на аналіз, що також відрізняються значною глибиною, на яку державним службовцям часто бракує часу і ресурсів. Ця інформація є корисною для уряду в процесі прийняття рішень і багато урядів навіть доручають проведення незалежних експертних досліджень для збільшення своєї поінформованості в процесі прийняття рішень.

2. Розробка заходів з посилення експортного контролю

Оскільки неурядові організації не обмежені своєю офіційною позицією, вони часто можуть запропонувати більш інноваційні і прогресивні заходи, аніж ті, які мають у своєму арсеналі і захищають урядовці. Хоча якщо ці заходи виявляються дійсно слухними, вони часто поступово включаються до основного набору заходів. Навіть у випадку, якщо пропозиції відхиляються, дискусія, яку вони породжують, допомагає у заохоченні кращого політичного процесу.

3. Сприяння діалогу

Громадські організації можуть виступати медіатором у проведенні діалогу щодо експортного контролю, пропонуючи менш заполітизоване середовище для обговорення. Цей діалог може бути між різними державами, де громадські організації допомагають ідентифікувати сфери спільного інтересу та обговорити різні точки зору. Це також може

бути діалог між громадськістю і урядом щодо експортного контролю. Такий діалог є позитивним, оскільки створює форум для обміну думками та дає можливість вирішити проблемні питання. Оскільки організації громадянського суспільства, зокрема засоби масової інформації, неурядові та наукові організації, слугують своєрідним містком між державою і суспільством в обох напрямках, це також є шляхом зростання обізнаності громадянської та посилення довіри до державної політики у сфері експортного контролю.

4. Демократичний моніторинг

Аналізуючи та відстежуючи кроки уряду організації громадянського суспільства забезпечують демократичний контроль над експортом озброєнь, що є важливою і досить делікатною сферою торгівлі. Це є сприятливим для держави, оскільки укріплює демократію і гарантує відсутність можливості виникнення розриву між політикою і практикою. Це також може допомогти викоринити випадки корупції.

Як вже було зазначено, хоча громадські організації не завжди знаходяться у повній згоді із урядами, однак в кінці кінців ми поділяємо спільні цілі у забезпеченні достатньо сильного експортного контролю який би запобігав потраплянню зброї у неправильні руки -терористів, кримінальних угруповань або груп, що систематично порушують права людини. Інституції громадянського суспільства відігравали вирішальну роль у розвитку та посилення механізмів прозорості у Європі і досягли високого рівня співпраці та довіри із багатьма європейськими урядами. Я щиро сподіваюся, що в Україні міжнародні організації і, що є більш важливим, місцеве громадянське суспільство, продовжуватимуть ефективне співробітництво із урядом України у посиленні прозорості та підзвітності. Це буде рішучим кроком назустріч посиленню міжнародного експортного контролю та співпраці і довіри на всьому Європейському континенті. ■

Данкан Хіскок,
Safeworld, Великобританія

Крок до транспарентності

Важливий елемент демократичного врядування – відкритість роботи уряду та можливість громадян брати участь у процесі вироблення політики держави. Із переходом від тоталітарної до демократичної системи державного управління перед урядом постала необхідність розвивати вміння виробляти та втілювати рішення за умови наявності і суспільстві альтернативних поглядів на державну політику. Створення вмінь і процедур в уряді для залучення громадян, врахування різних поглядів та інтересів та прозорість усіх сфер діяльності урядових органів – головне завдання, що має бути вирішено для посилення демократії та поліпшення якості урядової політики в Україні. На виконання цих завдань Державна служба експортного контролю України вперше публікує у відкритих джерелах інформацію про обсяги міжнародних передач озброєнь, здійснених Україною у 2004 році.

ІНФОРМАЦІЯ про обсяги міжнародних передач озброєнь, здійснених Україною у 2004 році

Озброєння	Держава кінцевого споживача	Кількість	Тип
Бойові танки	Азербайджан	3	T-72
Бойові броньовані машини	Грузія	13	БТР-80
	Ємен	28	БМП-2
	Уганда	64	БМП-2
Артилерійські системи великого калібру	Азербайджан	1	РСЗВ 9А52
	Грузія	6	2С3
Бойові літаки	Вірменія	2	Л-39С
	Естонія	2	Л-39 (демільтаризовані)
	Індія	6	МіГ-23
	Китай	1	СУ-27
	Німеччина	2	Л-39 (демільтаризовані)
	Південна Африка	1	Л-39 (демільтаризований)
	Сполучене Королівство США	1 7	Л-39 (демільтаризований) Л-39 (демільтаризовані)
Бойові вертольоти	Екваторіальна Гвінея	2	Мі-24
	Естонія	2	Мі-8МТ (демільтаризовані)
Військові кораблі	-	-	-
Ракети і ракетні пускові установки	Алжир	16	Р-73
		22	Р-27
	Індія	144	Р-27
	Російська Федерація	1	РС-18
	Словаччина	6	Р-40

**Експорт стрілецької зброї та легких озброєнь,
здійснених Україною у 2004 році**

Категорія/підкатегорія стрілецької зброї та легких озброєнь	Держави – кінцеві споживачі	Кількість
I. Стрілецька зброя:		
револьвери та пістолети	Азербайджан	10
	Грузія	940
	Екваторіальна Гвінея	350
	Ємен	3
	Канада	20
	Німеччина	2480
	Сполучене Королівство	600
	Сполучені Штати Америки	3860
	Таджикистан	1
	Чехія	240
гвинтівки та карабіни	Грузія	396
	Канада	20
	Німеччина	4570
	Сполучене Королівство	1100
	Сполучені Штати Америки	14390
	Чехія	765
автомати та пістолети-кулемети	Грузія	4724
	Екваторіальна Гвінея	400
	Ірак	9792
	Канада	10
	Сполучене Королівство	1690
	Чехія	50
легкі кулемети	Грузія	204
	Канада	8
	Сполучене Королівство	151
	Франція	130
	Чехія	66
II. Легкі озброєння:		
ручні, підствольні та станкові гранатомети	Болгарія Грузія	10500

**Кількість дозволів (висновків), наданих у 2004 році
на право здійснення міжнародних передач товарів військового
призначення та подвійного використання**

Дозволи (висновки)	Кількість			Всього надано дозволів (висновків)
	Експорт	Імпорт	Транзит	
Товари військового призначення	1028	144	221	1393
Товари подвійного використання	966	227	34	1227
Всього надано дозволів (висновків)	1994	371	255	2620

Запитуйте – відповідаємо

Ми отримали разовий дозвіл на ввезення речовини подвійного використання. Прохання пояснити де можна отримати Акти Виконаних робіт щоб закрити цю суму по бухгалтерії?

За кошти, сплачені Вашим підприємством Ви отримали документ (Дозвіл). Перераховані Вами кошти надходять до загального фонду Державного бюджету, тому акти виконаних робіт Держекспортконтролем не надаються.

Україна вступила до Австралійської групи, однак списки товарів, які підлягають експортному контролю в сфері хімії та біології далекі від списків товарів, технологій, які використовує Державна служба експортного контролю. Коли планується виконання зобов'язань по Австралійській групі? Чи планує Австралійська група переклад списків українською мовою?

Однією із умов вступу будь-якої держави до міжнародного режиму експортного контролю «Австралійська група» є імплементація в національне законодавство порядку державного контролю за товарами, визначеними цим режимом і, відповідно, самих товарів.

Зазначена процедура була виконана Україною перед вступом до Австралійської групи, у зв'язку із чим були внесені відповідні зміни до існуючого законодавства. Постановою Кабінету Міністрів України від 28 січня 2004 року № 86 затверджено Порядок здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання, в тому числі і за товарами, які можуть бути використані у створенні хімічної, бактеріологічної (біологічної) та токсинної зброї (списки товарів наводяться у додатках 4 та 5 до Порядку). Детально ознайомитися із цим документом Ви можете, звернувшись до офіційної сторінки Держекспортконтролю за адресою: www.dsecu.gov.ua.

Що стосується намірів Австралійської групи щодо перекладу списків на українську мову повідомляємо. Учасниками Австралійської групи є 40 держав світу, в тому числі і Україна, однак, інформації щодо намірів перекладу контрольного списку Австралійської групи на мови держав-учасниць в Держекспортконтролі немає.

Підприємство має «Посвідчення про реєстрацію», видане Державною службою експортного контролю. Однак у затверджений Перелік товарів, які підлягають експорту, необхідно внести додаткову позицію, оскільки потенційний замовник зацікавлений у отриманні цього товару. Прошу повідомити, які потрібно надати документи щодо додаткової номенклатури для додаткового внесення до Переліку товарів, які підлягають експорту?

Для здійснення реєстрації за зазначеними товарами необхідно надати до Держекспортконтролю документи для проведення попередньої експертизи цих товарів, згідно з пунктом 13 «Положення про порядок проведення експертизи в галузі експортного контролю», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15 липня 1997 року № 767 (із змінами та доповненнями). У разі, якщо до статуту, установчого договору, свідоцтва про державну реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності та довідки Державного комітету статистики України про включення до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України не були внесені зміни, нотаріально засвідчені копії згаданих вище документів не надаються, але про це слід обов'язково зазначити у листі-зверненні. Звертаємо увагу на те, що у випадку, коли підприємство має намір здійснювати міжнародні передачі товарів військового призначення через уповноважені на це державні компанії, реєстрацію за такими товарами не передбачено. ■